

УДК 821.112.2-31

Тетяна Редчиць

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІВ ХАЙМІТО ФОН ДОДЕРЕРА „СЛУНСЬКІ ВОДОСПАДИ” ТА „ОКРУЖНИЙ ШЛЯХ”

Розглядаються твори відомого австрійського письменника та теоретика літератури Хайміто фон Додерера. Увага приділяється двом романам прозаїка: роману „Окружний шлях”, що належить до ранньої прози письменника, та роману „Слунські водоспади”, який критики називають „найкращим з останніх романів” Додерера. Проаналізовано структурно-композиційні особливості цих двох романів. Визначається, чим структура ранніх романів письменника відрізняється від структурної організації пізньої прози. Виявляються характерні риси композиційної побудови романів Додерера й логічно підводиться, що саме спроби письменника віднайти „ідеальну форму” твору зумовили побудову твору за „музичною композицією”.

Ключові слова: Додерер Х. фон, роман, австрійська література; структура та композиція художнього твору.

Незважаючи на те, що Хайміто фон Додерер є одним з найвидатніших австрійських романістів, який ще за життя був визнаний класиком австрійської літератури, його художня проза і теоретичні дослідження ще не ввійшли в число так званих канонічних сучасних робіт, не одержали гідної уваги в літературній критиці. І якщо серед західних дослідників ми можемо перелічити кілька імен, що займалися аналізом доробку австрійського письменника, а саме Т. Бухгольца, Д. Вебера, Р. Гернера, Г. Зоммера, Р. Тремля, В. Шмідт-Денглера, то перелік імен вітчизняних та пострадянських учених, що досліджували творчість Хайміто фон Додерера, дуже обмежений. Це Д.В. Затонский та Є.Н. Кулікова. Більше того, художні шедеври Х. фон Додерера – його романи „Біси” і „Штрудльгофські сходи” – дотепер не перекладені українською мовою.

Проблема творчості Хайміто фон Додерера, аналіз його добутків, а саме їх структури й композиції, залишається, як зазначалося вище, однією з недостатньо досліджених і теоретично багатозначних. Тому мета даної статті – проаналізувати структурно-композиційну організацію прозаїчних добутків Хайміто фон Додерера і визначити загальні структурні особливості та характерні риси композиційної побудови його творів на прикладі романів „Слунські водоспади” („Die Wasserfälle von Slunj”) та „Окружний шлях” („Ein Umweg”).

Австрійський літературознавець і драматург Х. Айзенрайх вважає „Слунські водоспади” одним із найкращих творів австрійського письменника. Хоча сам роман та його структурно-композиційна організація типові для творчості Додерера, проте у цьому творі виявляються водночас деякі, якщо не цілковито нові, то, принаймні,

специфічні риси прози Додерера. А це засвідчує, на думку критика, розвиток та поглиблення деяких рис більш ранніх творів художньої прози австрійського прозаїка [6, с. 95].

„Слунські водоспади” – останній роман, який був завершений письменником за його життя. За задумом Додерера, це мала бути кватралогія (як аналог симфонії у чотирьох частинах) під загальною назвою „Roman №7”, першу частину якої складають „Слунські водоспади”, а другу – незавершений роман „Прикордонний ліс”.

У творі, який налічує понад триста сторінок, немає ні передмови, ні післямови. Немає тут і поділу на глави чи розділи. Авторські „зірочки” відокремлюють одну від одної цілковито різні за своїм обсягом (і на п'ять сторінок, і всього на третину сторінки) частини „Слунських водоспадів”. Отже, як видається, немає підстави говорити про якусь жорстку структурованість цих творів, що, в принципі, і не так важливо для художнього тексту (хоча у світовій літературі існує чимало яскравих прикладів найжорсткішої структурованості, наприклад, в „Євгенії Онєгіні” О.С. Пушкіна, в тетралогії-міфі Томаса Манна „Йосип і його брати” та в багатьох інших художніх творах).

Попри всі ці моменти архітектоніка „Слунських водоспадів” відзначається своїми чіткими параметрами, вона є індивідуальною оригінальною і чітко простежується в процесі читання роману.

Твір побудований за таким принципом: сюжетна лінія формується з окремих, новелістичних за формою життєвих історій численних персонажів „Слунських водоспадів”: адвоката Ептінгера, домовласника Кайбла, зубного лікаря Бахлера, дружини директора Фрелінгера, вдови папського графа Ергалетті, поміщика Глобуша, консьєржки Веверки, художника Грабера тощо.

Крім цього, в архітектоніці роману можна виділити ще одну досить істотну деталь: чітко виділяються два центри, з якими так чи інакше пов'язана вся сюжетна лінія „Слунських водоспадів”.

Один із цих центрів – самі водоспади.

„Водоспади Слуні, що знаходяться майже посередині містечка Слунь – визначна пам'ятка, точніше, вінець тутешніх країв. Нині вони вже не ті, подекують навіть про те, що кілька років тому вони майже повністю зникли. Але в 1877 році їх руїни ще визирали із спінених вод по всьому верхньому краю водоспаду, видно було й доріжки, що зв'язують їх із крихітними ділянками, хатинами й містками...” [2, с. 36].

Слунські водоспади для Додерера і його персонажів – це не просто елемент пейзажу, це композиційний центр і символ роману.

Проте персонажі пов'язані з ними не тільки за цією локальною ознакою. Тут йдеться про їх внутрішній зв'язок зі Слунськими водоспадами. Причому, цей зв'язок нагадує за своїм характером водяні кола, які поступово, немовби вирами, дедалі звужуються.

На тлі Слунських водоспадів відбувається більшість подій роману. Досить сказати, що найяскравіша подія весільної подорожі центральних персонажів роману – Роберта Клейтона та його дружини Харріет – це враження від Слунських водоспадів. „На мить у Клейтона перехопило

подих, точніше, йому несподівано перехопило подих. Навряд чи тоді, чи пізніше він зміг би якось просто пояснити всю силу враження, що він її відчув зараз, а саме те, що величезні маси води, які він досі бачив тільки в горизонтальному положенні... несподівано здибались й постали перед ним немов стіна. Харріет мовчала – її теж охопив страх” [2, с. 35].

Другий композиційний центр роману – це історія англійського сімейства Клейтонів та їх заводу сільськогосподарських машин, що був розташований у Відні. Всі події роману, існування його персонажів так чи інакше пов’язані з Клейтонами, їхнім оточенням та їхнім підприємством.

Саме тому роман Хайміто фон Додерера „Слунські водоспади” називають своєрідною сімейною хронікою [3, с. 178]. З цією думкою важко не погодитися. Справді, родина Клейтонів, як і всі події роману складають єдине ціле. І якби не назва роману, яку їй дав сам автор, то твір можна було б назвати за аналогією з романом „Будденброки” Томаса Манна – „Клейтони”.

Говорячи про композицію роману „Слунські водоспади”, варто, на наш погляд, зупинитися на внутрішньосюжетних зв’язках твору Додерера.

Насамперед зазначимо, що вони мають подвійну природу:

- по-перше, вони існують просто по волі (за примхою) автора,
- по-друге, вони поглиблюються за рахунок родинних зв’язків, знайомств й інших випадкових і не зовсім випадкових зв’язків героїв.

Можна погодитися з думкою Д.В. Затонського про те, що в „Слунських водоспадах” додерерівський світ і події роману виглядають як „симптом цілісності і єдності” [4, с. 343], тобто вони дуже ущільнені:

- дружина Бахлера є сестрою Ептінгера й коханкою Кайбла,
- її дочка від Кайбла – Моніка – стає коханою Дональда Клейтона,
- нарешті Моніка – коханка й друга дружина його батька Роберта.

Що ж стосується внутрішньосюжетних зв’язків, що виникають по волі автора, то, на наш погляд, вони є природною ознакою будь-якого витвору великої художньої прози. Авторський задум художнього твору не може бути реалізований без численних мистецьких прийомів, у тому числі й авторської вигадки. Саме вона допомагає надати інтризі найбільшої гостроти, і як це парадоксально не звучить, досягти максимальної схожості з реальною дійсністю, й одночасно з авторською уявою викликати й певний домисел читача. Без вимислу й домислу жодне оповідання чи роман навряд чи викличуть зацікавлення читача.

У даному випадку ми цілковито поділяємо думку Д.В. Затонського, який зазначає, зокрема, таке: „сам автор у „Слунських водоспадах” – „глузливий деміург, який за власною волею вертить пластами часу, розглядає їх з певної дистанції, з точки зору майбутнього. Часом він натягає маску скромного хроніста. Зрештою, таким чином остаточно сформувалася подвійна роль автора: серед персонажів немає навіть близько когось схожого на нього; це немовби звільняє автора від необхідності надавати оповіданню документального вигляду, підтримувати ілюзію вірогідності” [4, с. 342].

Як приклад авторської уяви, яка знаходить вираження в „Слунських водоспадах”, можна виділити, зокрема, сюжетну лінію про повій Фін і Феверль, яких Хайміто фон Додерер просто „викидає з композиції”, коли, на його погляд, „потреба в них зникає”. Час від часу ці два персонажі спливають на сторінках роману, а затим мовчки „сходять зі сцени”, поступаючись місцем іншим героям.

Безумовно, Додерер намотав у „Слунських водоспадах” доволі складний клубок внутрішніх зв’язків. І такий підхід, на наш погляд, цілком виправданий. По-перше, сюжет роману набуває внаслідок цього необхідної гостроти, по-друге, роман, порівняно невеликий за обсягом, здатний охопити завдяки такому прийомові широкі часові й просторові межі:

- події „Слунських водоспадів” розгортаються від середини 70-х років XIX ст. і до 10-х років минулого століття;

- географія „Слунських водоспадів” дуже різноманітна: вона охоплює не тільки територію старої Австро-Угорщини, але й Англію та Близький Схід;

- роман вражає широкою сферою зображення: Додерер звертає увагу здебільшого на особисте життя персонажів, однак значну увагу він приділяє діловій, службовій сфері. Тобто тут має місце зображення як „першої”, так і „другої дійсності”, що для поезики Додерера є дуже суттєвим моментом.

Уникнути ділової сфери письменник ніяк не міг: як уже згадувалося вище, багато героїв „Слунських водоспадів” так чи інакше пов’язані з фірмою Клейтонів і внаслідок цього виявляються втягнутими у розв’язання її економічних проблем.

Один із таких персонажів – Йозеф Хвостік, син ресторанного кельнера, який за довгі роки вірної служби Клейтонам, зробив собі на фірмі кар’єру і став згодом її мозковим центром й опорою. В зображенні Хайміто фон Додерера – це класичний тип австрійця, віденця. Хвостік – талановита, розумна й діловита людина, але швидше не на німецький, а на слов’янський кшталт. В ньому поєднується комерційна хватка з патріархальною повільністю, толерантністю, добродушною байдужістю по відношенню до будь-якого зиску, престижної посади. „Хвостік не хотів змін. Він не міняв навіть того, що, на думку його приятеля Андреаса Мілонича, вимагало невідкладних змін. Особливо у той період, коли Йозеф Хвостік, здавалося, був на шляху до того, щоб стати у фірмі „Клейтон і Пауерс” начальником канцелярії”, – так говорить про свого героя Хайміто фон Додерер [2, с. 41].

Вся картина австрійського довоєнного побуту пройнята в „Слунських водоспадах” легким елегійним смутком. У композиційно-структурній організації роману – це тло, що контрастно відтіняє іншу площину, тобто все те, що відбувається в будинку Клейтонів. Тут все провіщає зміни, розлами, катастрофи, їх уособленням виступає Дональд. Це слабка, самотня, замкнута, вибита з колії людина. Його особа нагадує чимось Ганно Будденброка, є своєрідним варіантом декадентського виродження мізинця з купецького роду. Тільки, на відміну від Ганно, –

це варіант бездуховний (Дональд не є представником творчої інтелігенції, він взагалі позбавлений власних ідей). Саме тому, на думку Додерера, це і є австрійський тип. Тому, на наш погляд, падіння Дональда у Слунські водоспади – кінець для нього, так би мовити, природний. Це – безглузда, як і все його життя, трагічна випадковість. Дональд посковзнувся на містку, що вів через водоспад, „він намагався втримати рівновагу на мокрому дерев'яному настилі, але похитнувся й упав у безодню...” [2, с. 317].

Зденко Кламтачу, який став свідком трагічної події, враз спало на думку, що „падіння” супроводжувало Клейтона протягом всього його життя. „Зденко був під враженням подій, що несподівано налізули на нього... Картина роздвоїлась, і тепер він бачив Дональда, який посковзнувся на якійсь фруктовій шкуринці, коли вони прощалися з ним перед від'їздом на Близький Схід... А тепер він бачив Дональда Клейтона, який посковзнувся і впав у безодню. Обидві ці картини були неначе виділені дужками... Дональд охопив усі важливі події свого життя, посковзнувшись як уперше, так і востаннє” [2, с. 319].

Сам Хайміто фон Додерер так характеризував фінал „Слунських водоспадів”: „Книга закінчується летальним фіналом. На жаль. Я цього не люблю...” [8, с. 124]. Його зауваження цікаве щонайменше у двох відношеннях. Д.В. Затонський підкреслює, що Додерер не тільки не любив песимістичні фінали, йому не властивий прояв розпачу, слабкості, духовного розпаду. Він відмовлявся „бачити у сьогоденні один тільки хаос і приписувати кожному минулому епізоду якийсь органічний порядок” [7, с. 406]. З цих позицій письменник критикував модернізм у літературі, який позбавляє будь-якої точки опори, і тому вперто шукав у своїй безрадісній дійсності щось стабільне й світле. „Він, – підкреслює Д.В. Затонський, – (якщо узяти до уваги наївність його соціальних ідей) – утопіст” [4, с. 344].

Але ж матеріалом для додерівських романів слугувало саме життя. І, звичайно, цей матеріал диктував свої умови. Тому Додерер не вважав за необхідність змінювати „летальний” фінал „Слунських водоспадів”. Його реалізм – це, насамперед, саморух, саморозвиток буття. У такого письменника, зорієнтованого безпосередньо на стару епічну традицію реалізму, є своя ахіллесова п'ята: він нерідко пробує відійти від соціального аналізу. Намагається, але, будучи реалістом, не може цього зробити.

Критика „другої дійсності” – ось додерівська форма соціального аналізу. Згідно з Додерером, „друга дійсність” – одна з найбільших хвороб новітнього суспільства відчуження. Йдеться про щось таке, що оточувало письменника, вдаючи з себе реальність і містифікуючи її. Здається, тут нібито й наявні всі компоненти життя, але розташовані вони в якомусь невловимо хибному порядку, з тим каверзним вивертом, що перетворює буття на оплот „демонії”, „чортівні”. У непрямому, опосередкованому вигляді вона („друга дійсність”) існує у романі, „...я схилиюся до того, – писав Додерер, – щоб надавати перевагу метафоричному значенню поняття перед його прямим сенсом” [7,

с. 290]. Саме такий принцип лежить в основі структурно-композиційної організації „Слунських водоспадів”.

Не менший інтерес викликає й інший роман Хайміто фон Додерера – „Окружний шлях”, написаний в 1940 році.

Структурна організація цього роману дещо відрізняється від структури „Слунських водоспадів”.

По-перше, на відміну від „Слунських водоспадів”, роман „Окружний шлях” дбайливо структурований автором: він розділений на чотирнадцять частин.

По-друге, роман побудований автором за принципом „кільця”: на початку тексту вводиться певна тема, яка розвивається й варіюється в процесі оповіді й наприкінці ще раз повертається, але вже в новому аспекті.

„Окружний шлях” розпочинається із зображення епізоду у в’язниці: „В останні дні у в’язниці перед стратою капрал Пауль Брандтер змирився й знайшов спокій духу. Він зрозумів, що чесно заслужив приготувану йому мотузку” [1, с. 325]. Завершується роман також сценою у в’язниці, точніше, зображенням шляху персонажа від в’язниці до місця його страти: „Коли Брандтера виводили з в’язниці, йому зовсім не було так зле, як це можна було припустити. Блякле спекотне небо над головою, залиті сліпучим сонцем й якісь нескінченні вулиці; сонячні брижі дахів, – вся ця картина на цей раз виявилася найбільш підходящою для останнього погляду людини, яка сама хотіла й повинна була попрощатися з життям, тому що жити далі їй було рішуче ні для чого” [1, с. 452].

Таким чином, тема страти, тема смерті, які обдумував герой твору впродовж роману, постають перед читачем на останніх сторінках „Окружного шляху” в новому сенсі, у новому осмисленні, вони пропущені крізь призму роздумів і думок персонажа.

Сама назва твору – „Окружний шлях” – це назва-символ: як би людина не намагалася уникнути заслуженого покарання, воно однаково настигне її, нехай навіть обхідним шляхом.

„Окружний шлях” – це не роман-міф і не лицарський роман, і не опоетизований героїчний переказ. Це, власне, твір історичного плану, який зображає епоху, що настала після Тридцятирічної війни, епоху німецького бароко, яку Додерер добре вивчив, опрацьовуючи наукові праці, коли готував своє дисертаційне дослідження. Саме тому зазначена епоха відтворена автором у романі в багатьох конкретних деталях і фактичних подробицях.

Але, ведучи мову про композиційну організацію роману „Окружний шлях”, варто зазначити також те, що Додерер прагнув відтворити не так саму епоху, як своїх персонажів, їхні вчинки і характери.

Таким чином, на перший план у композиції „Окружного шляху” виходить образ-персонаж як еталон або антиеталон моральності, мужності, чесності, певних естетичних засад.

Персонаж (фр. *personnage*, від лат. *persona* – особа, маска), згідно з „Літературним енциклопедичним словником”, – це вид художнього

образу, суб'єкт дії й переживання у літературному творі. В тому ж значенні в сучасному літературознавстві використовуються словосполучення „літературний герой” та „дійова особа” [5, с. 245]. З поданого синонімічного ряду, в контексті нашого дослідження, слово „персонаж” найбільш прийнятне за своєю етимологією.

Що стосується роману Хайміто фон Додерера „Окружний шлях”, то серед усіх перерахованих понять необхідно виділити як основний термін „образ-персонаж”, який найбільш точно вказує на приналежність персонажа до образної сфери твору, на його художню специфіку.

Світ літературного твору Хайміто фон Додерера, як художньо освоєна й перетворена реальна дійсність, багатоплановий. Він містить у собі різні компоненти зображальності, що об'єднані в єдину, цілісну систему. Найбільш важливим компонентом додерівського словесно-художнього світу є саме персонажі роману. Антропоцентрична сутність „Окружного шляху”, найвиразніше виражається через існування двох персонажів – Карла Брандтера й Мануеля Куендіаса, які, як літературні герої, стають стрижнем композиційної організації твору, мірилом його конструкції. Сутність такого мірила полягає ось у чому: для того, щоб читач міг стежити за розвитком образу-персонажу з більшим інтересом й увагою, такий персонаж повинен бути цікавим не лише в загальній системі фабульних мотивувань, але й поза нею, виходячи з принципу сюжетно-композиційної цілісності. Саме цього й прагнув насамперед досягти Хайміто фон Додерер у романі „Окружний шлях”.

Капрал Карл Брандтер, що звик під час війни безкарно вбивати й грабувати, потрапляє за свої вчинки на шибеницю. Одруження на Ханні, яка згодилася, за старим звичаєм, повести його до вінця з-під зашморгу, дає Брандтеру лише деяку відстрочку: від своєї долі йому не втекти. Окружний шлях (звернімо увагу на символіку назви роману) приведе його на ту ж шибеницю: „Жахливість його злочину, вбивство саме тієї людини, яка колись врятувала йому життя, вимагала найсуворішого покарання. Брандтера засудили до колесування. Однак імператор замінив, змилосердившись, колесо на шибеницю” [1, с. 452].

„Життя окружного характеру, – пише Додерер у „Тангенсах”, – коли людина вчиняє інакше, ніж думає, можна простежити на плавних поворотах, що відходять убік, – поворотах вищого порядку, – що являють собою основну форму, в якій відбувається рух долі в часі” [7, с. 323]. Це одна з улюблених ідей письменника, яку він втілює у композиційній організації „Окружного шляху”: у такий спосіб відбувається рух Брандтера до своєї шибениці.

Проте в долі Брандтера є якась епічна, антична зумовленість. Так само як Едіп, Агамемнон чи Орест, Брандтер неспроможний змінити свою долю. Але в його образі немає тієї величі, яка була притаманна античним героям. Він більше нагадує нещасних злочинців Достоевського (у романі взагалі багато що нагадує про автора „Братів Карамазових” і „Злочину й покарання”).

Зате таку велич бачимо в іншому герої, іспанцеві – графові Мануелі Куендіасі. Це людина твердих переконань, високої шляхетності

й виняткової порядності. В романі він відіграє своєрідну роль коректора долі Брандтера, оскільки зумів домогтися певної відстрочки фатального кінця.

Мануель Куендіас кохає Ханну, яка працює служницею в будинку, де він часто буває, проте він не може по-справжньому покохати її, простолюдинку. Очевидно, саме тому (Додерер навмисне не мотивує вчинки героїв, і судити про їхні спонукання можна тільки приблизно) він і влаштовує помилування Брандтера, щоб звільнитися від пристрасі до Ханни, яка стане надалі чиеюсь дружиною: „...Мануель, довідавшись про майбутню страту Брандтера, улесливими вмовляннями й спокусою золотом (він вручив Ханні туго набитий гаман) змусив дівчину, яка завагітніла від нього, просити про помилування злочинця. На той випадок, якщо вони й справді одружаться, граф пообіцяв дати їм ще більше грошей і своє слово він стримав” [1, с. 354].

Але долю не проведеш, особливо власну. Куендіас так і не зміг забути Ханну. І коли випадок долі знову зводить його з нею через певний час, він, страждаючи і згоряючи від сорому, перебуваючи майже у сомнамбулічному стані, іде до неї. Отут його й настигає доля в особі озброєного ножем та охопленого ревностями Брандтера: „Граф, звичайно, не міг побачити зі сходів Брандтера, ...Граф став спускатися сходами, зовсім не турбуючись тим, щоб ступати нечутно, немовби це його більше не хвилювало. Повільно, тягнучи за собою ноги – так ходять зазвичай сновиди, – він брів подвір'ям до того рогу, де стояв Брандтер. Той же, зачувши кроки людини, яка легко побрязкуючи шпорами спускалася кам'яними сходами, пригнувся ще нижче, прослизнув за ріг сараю й сунув праву руку за пазуху. В світлі місяця щось блиснуло – ніж, довгий та гострий...” [1, с. 450].

Трагізм ситуації підсилюється тим, що обдурений чоловік вистежував зовсім не Мануеля, а справжнього коханця Ханни. Куендіас виступає в ролі спокутувача, що прийняв смерть за чужі гріхи. Правда, й справжні грішники невдовзі пішли за ним у могилу.

Однак це не применшує в очах Додерера, людськості графа Мануеля. Він кохав, він страждав, він помер – майже добровільно, оскільки, на нашу думку, в глибині душі бажав собі цього та благав про таке завершення власного життя й своєї пристрасі.

Хайміто фон Додерер добре знав, що людина детермінована суспільством, своєю роллю й місцем у ньому. І саме тому в композиційній організації роману „Окружний шлях” він удався не лише до рельєфного посилення ролі образа-персонажа, але й до принципу антитези:

- герой позитивний і негативний, герой та антигерой,
- шляхетність і підступність,
- любов і зрада,
- чесність й обман,
- життя й смерть, до якої рухаються обхідним шляхом.

Розглянувши особливості структури й композиції романів Хайміто фон Додерера „Слунські водоспади” та „Окружний шлях”, можна

зробити висновок, що структурна відмінність цих романів зумовлена творчими пошуками письменника, його намаганням „написати щось значне і вагоме”. Додерер шукав таку „ідеальну композицію”, яка б найкращим чином відобразила „внутрішню цілісність, єдність і гармонійність твору”. Такі пошуки привели письменника до „музичної” композиції.

У даній статті ми досліджували структурно-композиційну організацію художньої прози Хайміто фон Додерера. Однак є й інші аспекти творчості письменника, які неможливо розглянути в рамках однієї роботи: повний опис використання автобіографічних моментів, система прообразів художніх персонажів та їхня ідентифікація, характеристика жіночих образів і характерів, дослідження політичних інтриг і т.п. Ці аспекти можуть бути висвітлені шляхом подальших досліджень творчих добутоків прозаїка.

Підкреслимо, що на цей час вивчення особливостей художньої прози Хайміто фон Додерера, який належить до класиків австрійської літератури, здійснюється в досить солідному обсязі в інституті сучасної австрійської літератури у Відні. Можливо, ця робота в остаточному результаті приведе до усунення непорозумінь, а часом і хибних тлумачень, характерних для коментарів до творів фон Додерера.

1. *Додерер Х. фон.* Окольный путь // Избранное. – М.: Прогресс, 1981.
2. *Додерер Х. фон.* Слунские водопады // Избранное. – М.: Прогресс, 1981.
3. *Дулова Л.В.* Модернизм в немецкоязычной литературе // Дулова Л.В., Михальская Н.П., Трыков В.П. Модернизм в зарубежной литературе. – М., 1998. – С. 178-179.
4. *Затонский Д.В.* Австрийская литература в XX столетии. – М.: Худож. лит., 1985. – 444 с.
5. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.М. Широкова и П.А. Николаева. – М., 1987.
6. *Aisenreich H.* Einleitung: Heimito von Doderer oder die Vereinbarkeit des Unvereinbaren // Doderer H.v. Wege und Umwege – Wien, 1960.
7. *Doderer H. von.* Tangenten. Tagebuch eines Schriftstellers. 1940 – 1950. – München, 1964.
8. *Die Erinnerungen an Heimito von Doderer.* – München, 1972.

Summary

The article deals with the analysis of two novels of the well-known Austrian writer and the literary theorist Heimito von Doderer „The Slun’s Waterfalls” and „The Roundabout Way” which belongs to the early period of her artistic searching. The author makes the attempt to analyze the structural compositional peculiarities of these two novels. The author tries to single out the characteristic features of the compositional structure of Doderer’s works and makes the conclusion that the writer’s attempts to find out „the ideal form” of the work lead him to the building works following „the musical composition”.

Key words: Doderer H. von; novel; Austrian literature; structure of literary work.

Стаття надійшла до редколегії 20.10.2007